

УДК 378.01

ОСОБЛИВОСТІ ФІЛОСОФСЬКОЇ ОСВІТИ У ВУЗАХ СКАНДИНАВСЬКИХ КРАЇН: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ

Туренко В.Е., Соболев Т.В., Ярмоліцька Н.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті детально та комплексно досліджено особливості підготовки PhD, магістрів та бакалаврів з філософії у Данії, Швеції та Норвегії. Виявлено, що в країнах Скандинавії існують загальновизнані 3-річні програми бакалаврату, проте досить є поширеною практика 1- та 2-річних магістерських програм. Також висвітлено, що магістерська підготовка у скандинавських державах буває як класична філософська, філософська для широкого кола фахівців, так і дослідницька, причому це здебільшого стосується таких галузей як логіка, когнітивістика, теорія аргументації, філософія мови. Досліджено, що філософська освіта на рівні PhD в даному регіоні спрямована перш за все на те, щоб випускник був у змозі використати інструменти, різного роду інноваційні навички необхідні для ефективного спілкування та управління інформацією. Доведено, що серед можливих аспектів модернізації вітчизняної філософської освіти має бути впровадження магістерських програм з більш вузькою спеціалізацією, а також більш суттєве впровадження інноваційної складової у зміст підготовки PhD.

Ключові слова: вища філософська освіта, Данія, Швеція, Норвегія, модернізація філософської освіти, бакалаврат, магістратура, PhD.

Постановка проблеми. Актуальність даної теми полягає в тому, що на сьогодні в нашій країні спостерігаємо процес імплементації ряду Законів України, що стосується освіти і науки у вищій школі («Про вищу освіту» та «Про наукову і науково-технічну діяльність»). Одним з головних векторів, на які спирається осучаснення нашої системи освіти і науки – це безперечно європейські системи освіти. У зв'язку з цим виникає потреба аналізу специфіки та особливостей підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах різних європейських країнах. В свою чергу варто відзначити, що філософська освіта у навчальних закладах Європи має давню історію; не є виключенням і країни Скандинавії. Через це є доцільним ґрунтовний аналіз національних філософських систем освіти у Швеції, Данії та Норвегії та переосмислення їх в контексті модернізації філософської освіти на Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі присутні дослідження [1, 2], які присвячені аналізу систем вищої освіти в європейських країнах, зокрема держав, що входять до Скандинавії.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Слід зазначити, що хоча є певна кількість ґрунтовних наукових досліджень, присвячених аналізу вищої освіти у Данії, Швеції та Норвегії, однак можемо констатувати, що наразі відсутні студії, які стосуються висвітлення в них саме філософської освіти.

Мета статті. Отже метою статті є дослідження специфіки та особливостей підготовки магістрів, бакалаврів та PhD на філософських відділеннях країн Скандинавії, а також можливості їх імплементації в контексті модернізації вітчизняної філософської освіти і науки.

Особливості підготовки бакалаврів з філософії у Скандинавії

Перш ніж розглядати безпосередньо вищеозначене питання, на нашу думку, слід окреслити в загальних рисах вищу освіту в тій чи іншій скандинавській державі.

Швеція має розвинену вищу освіту, більша частина якої досить молода. Майже три століття

країна задовольнялася двома університетами: Упсальським (з 1477 р.) та Лундським (1668). Інститути вищої освіти у Стокгольмі і Гетеборзі стали університетами у середині ХХ ст. За винятком Стокгольмської вищої школи економіки вся вища освіта фінансується державою. Національна рада університетів і коледжів з керування і планування відповідає за більшість вищих закладів освіти, підпорядковуючись безпосередньо Міністерству освіти і культури та іншим.

Вища освіта здійснюється у формі курсів (кредитів). Коледжі та університети пропонують широкий вибір програм підготовки студента. Розрізняють шість академічних екзамнів: дворічне навчання: Диплом (högskoleexamen); трирічне навчання: Бакалавр (kandidatexamen); чотирирічна програма: Ступінь магістра (magisterexamen); Master (masterexamen); п'ятирічне навчання: Магістр (наукове звання) (masterexamen). Додатково існує можливість отримання вченого звання, склавши кандидатський екзамен, після додаткового трирічного навчання.

Навчання у вищих навчальних закладах закінчує до 45% випускників. У Швеції не має вступних іспитів, існує лише конкурс документів про середню освіту. Умовою прийому до університету є виконання основних критеріїв, які є однаковими на всіх факультетах. Кандидати повинні мати свідоцтво про завершення загальнонаціональної програми старших класів середньої школи II рівня (принаймні оцінки «зараховано», це приблизно 90% балів, що присвоюється кожному предмету) або мати підтверджений досвід роботи (це оригінальна умова, аналогів в інших країнах не має). Критеріями, що стосуються досвіду роботи, є такі: вік – не менше 25 років, крім того, щонайменше чотирирічний стаж роботи і знання шведської та англійської мови на рівні, еквівалентному до того, який отримують учні після завершення середньої освіти II рівня.

Кожен вищий навчальний заклад проводить заняття у формі курсів (кредитів), які кожен студент в тій чи іншій мірі може обрати відповідно до власних інтересів. Врешті-решт треба зазначити, що на більшості факультетах також є

спеціальні вимоги, які залежать від особливостей обраного напрямку [1, с. 56-57].

Варто відзначити, що у Лундському університеті, на кафедрі філософії здійснюється підготовка бакалаврів за напрямком «Практична філософія, політика і економіка» (180 ECTS). Програма включає в собі курси та спецкурси як з філософії, так і політології і економічної теорії. Результатом навчання мають стати вміння демонструвати здатність шукати, збирати, оцінювати та критично інтерпретувати відповідну інформацію, формулювати та рефлексувати на ті чи інші соціально-політичні проблеми.

Що стосується Данії, то ВУЗівська система в даній країні досить чітко поділяється на університетський і неуніверситетський сектори. Перший включає 5 класичних і 9 спеціалізованих університетів, а також 6 академій музики. Другий (College Sector) складається з понад 130 спеціалізованих закладів з тривалістю навчання 2-4 роки. Повний цикл навчанням разом з докторантурою мають 59 університети в містах Копенгаген (заснований у 1479 р), Аархус (1928), Одензе (1964), Роскільд (1970), Ольборг (1974) [1, с. 177].

Зокрема, в Університеті м. Аархус бакалаврат з філософії триває 3 роки. Програма підготовки ділиться на такі блоки: історія філософії, філософська антропологія, епістемологія та філософія науки, метафізика, загальні предмети, соціальна та політична філософія, загально-вибіркові дисципліни, бакалаврська робота, курсова робота (2 рік), гуманітарні вибіркові дисципліни.

В свою чергу у Копенгагенському університеті підготовка бакалаврів філософії здійснюється по трьом основним дисциплінам: історія філософії, практична філософія, теоретична філософія. Відтак існує десять модулів + 1 на бакалаврський проект: етика і політична філософія; давня і середньовічна філософія; теорія аргументації і методика; формальна логіка або прикладна філософія; ренесанс і сучасна філософія; теорія пізнання і філософія свідомості; феноменологія, герменевтика і деконструкція; філософія мови і філософія науки; метафізика або філософська естетика; метаєтика або дослідницька робота.

Специфіка магістерських програм з філософії у Скандинавії

В Лундському університеті існує магістерська програма «Когнітивна наука» (120 ECTS). Загальна мета полягає в тому, щоб краще зрозуміти взаємозв'язок між людьми та навколишнім середовищем, задля спільної розвитку систем, артефактів та практик, які справно працюють для людей. Когнітивна наука досліджує мислення з декількох точок зору. Такі явища як сприйняття, поведінка, пам'ять, навчання, комунікації, формування концепції, прийняття рішень та взаємодія людини в складних умовах є центральними. Ці явища вивчаються шляхом об'єднання знань та методів з психології, інформатики, неврології, біології, лінгвістики, філософії, антропології, освіти та інформатики.

Відповідно до цього дана магістерська програма містить в собі інноваційну складову, оскільки покликана досліджувати ті чи інші концепти філософії з точки зору різних

Водночас в Університеті Гетерборгу є два вектори підготовки магістрів з філософії: одно-

річні та дворічні. Вони в свою чергу мають такі спеціалізації:

- магістр з мовних технологій;
- давня і середньовічна філософія та класична філософія.

Розглянемо кожен з них

Магістратура у галузі мовних технологій призначена для студентів, які прагнуть використовувати комп'ютери та розуміти людську мову. Спеціаліст по мовним технологіям може працювати в якості розробника, дослідника або менеджера проектів в різних галузях, таких як аналіз тексту, пошук інформації, автоматичний переклад, мовні технології, дизайн користувацького інтерфейсу і розробка ігор.

В свою чергу магістратура з античної та середньовічної філософії дозволяє бути фахівцем з досить унікальними навичками та знаннями, оскільки під час неї особливу увагу приділяється перекладом з стародавніх мов, які наразі не кожен знає навіть серед інтелектуального середовища.

Разом з тим в Стокгольмському університеті філософський факультет впровадив однорічну магістратуру з філософії, а саме: практичної філософії, теоретичної філософії. Практична філософія включає курси такого колу знання як метаєтику, нормативну етику і політичну філософію, тоді як теоретична філософія включає дисципліни таких галузей знання як філософія розуму і мови, філософія науки і логіки.

В Копенгагенському університеті як і в Університеті Гетерборгу є також магістратура з античної та середньовічної філософії, але й також наступні: феноменологія та філософія свідомості, філософія для нефахівців

Всі студенти обирають один з трьох освітніх програм в якості своєї основної галузі навчання. Це та область, в якій вони пізніше напишуть свою магістерську дисертацію. У перший рік навчання студенти беруть основний модуль, пропонується на обраній ними програмі (тобто семінар і лабораторія дають в сумі 20 ECTS), а також один семінар (або предметний курс, 10 ECTS) від однієї з двох інших програм. У третьому семестрі студенти отримують додаткову освіту, яка буде сприяти їх кар'єрному зростанню. У четвертому семестрі студенти повертаються до обраної програми, щоб написати свою дисертацію (30 ECTS).

Основні риси підготовки PhD з філософії у Скандинавії

Докторська програма охоплює чотири роки навчання (240 ECTS) і закінчується захистом дисертації. Специфікою є те, що у аспіранта, завжди є принаймні, два керівники, які вас консультують з тих чи інших наукових питань; один з них призначаються в якості основного керівника. PhD-програма включає в себе читання курсів, роботу над дисертацією і співпрацю з вашими керівниками.

В свою чергу в Університеті Гетерборгу діє аспірантура з наступних предметів: теоретична філософія, практична філософія, логіка, обчислювальна лінгвістика, загальна лінгвістика (включаючи мовну технологію і фонетику), теорія науки.

Підготовка PhD на даному філософському відділенні полягає в тому, що післядипломні дослідження будуть давати солідні знання в галузі філософії, лінгвістики або теорії науки. Дослідження

також забезпечать відмінні навички самостійних досліджень, що в результаті стане можливістю опублікувати наукову роботу в міжнародних журналах, а також навички викладання. З іншого боку, аспіранти проходять підготовку в галузі сучасних досліджень, таких як презентація конференцій, об'єднання в мережу і співпрацю з національним, тематичним і мовним кордонів. Студенти післядипломної освіти також підготовлені в області проведення досліджень в співтоваристві і для участі в публічних дебатах. Післядипломні дослідження можуть проводитися в абсолютно різних умовах, але найбільш поширеним є те, що випускник або має фінансовану дотацію від факультету мистецтв, або працює, або фінансується завдяки зовнішньому дослідницькому проекту.

В розгляді підготовки PhD в країнах Скандинавії неможливо оминати Стокгольмський університет. Філософський факультет вищезначеного університету – найбільший філософський факультет Швеції і розділений на два відділення: теоретичну філософію і практичну філософію.

Приєм до аспірантури в Стокгольмському університеті є високо конкурентним, а ступінь магістра в галузі філософії або еквівалент на момент подачі заявки є специфічною вимогою для успішного вступу. Для отримання загальної заявки на участь в програмах PhD в Стокгольмському університеті абітурієнт повинен мати фі-

нансове забезпечене на весь термін дії програми. Як правило, навчання в програмі PhD пов'язана із заняттям посади у відділі PhD. Тривалість роботи PhD становить чотири роки, включаючи як мінімум три роки досліджень і не більше одного року навчання. Навчання може бути продовжена до одного року, якщо в контракт включено до 20% викладацької допомоги або адміністрації.

Також можливо поступити на PhD-програму за допомогою зовнішнього фінансування, наприклад, стипендії. Якщо абітурієнт забезпечив зовнішнє фінансування недостатньо для покриття всієї тривалості програми, відділ може надати додаткове фінансування.

Таким чином, проаналізувавши специфіку підготовки PhD, магістрів та бакалаврів з філософії у країнах Скандинавії, можемо зробити наступні **висновки**:

1) На всіх рівнях філософської освіти у всіх країнах даного регіону існують як класичні програми підготовки фахівців, так і актуальні, причому особливий наголос робиться на програмах з логіки, теорії аргументації, когнітивістики, філософії мови.

2) Серед можливих аспектів модернізації вітчизняної філософської освіти має бути впровадження магістерських програм з більш вузькою спеціалізацією, а також більш суттєве впровадження інноваційної складової у зміст підготовки PhD.

Список літератури:

1. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник / С.О. Сисоєва, Т.Є. Кристопчук; Київський університет імені Бориса Грінченка. – Рівне: Овід, 2012. – 352 с
2. Teaching philosophy in Europe and North America – UNESCO, 2011. – 100 p.

Туренко В.Э., Соболев Т.В., Ярмолицкая Н.В.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

ОСОБЕННОСТИ ФИЛОСОФСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СКАНДИНАВСКИХ СТРАНАХ: ПОСТАНОВКА ВОПРОСА

Аннотация

В статье подробно и комплексно исследованы особенности подготовки PhD, магистров и бакалавров по философии в Дании, Швеции и Норвегии. Выявлено, что в странах Скандинавии существуют общепризнанные 3-летние программы бакалавриата, однако достаточно является распространенной практика 1- и 2-годичных магистерских программ. Также показано, что магистерская подготовка в скандинавских государствах бывает, как классическая философская, философская для широкого круга специалистов, так и исследовательская, причем это в основном касается таких отраслей как логика, когнитивистика, теория аргументации, философия языка. Доказано, что философское образование на уровне PhD в данном регионе направлено прежде всего на то, чтобы выпускник был в состоянии использовать инструменты, разного рода инновационные навыки необходимые для эффективного общения и управления информацией. Доказано, что среди возможных аспектов модернизации отечественного философского образования должно быть внедрение магистерских программ с более узкой специализацией, а также более существенное внедрение инновационной составляющей в содержание подготовки PhD.

Ключевые слова: высшее философское образование, Дания, Швеция, Норвегия, модернизация философского образования, бакалавриат, магистратура, PhD.

Turenko V.E., Sobol T.V., Yarmolitska N.V.
Taras Shevchenko National University of Kyiv

FEATURES OF PHILOSOPHICAL EDUCATION IN COUNTRIES OF SCANDINAVIA: AN ATTEMPT OF QUESTION

Summary

The article deals with the details of the preparation of PhD, masters and bachelors of philosophy in Denmark, Sweden and Norway. It is found that in Scandinavia there are generally accepted 3-year undergraduate programs, but the practice of 1- and 2-year master programs is quite common. It is also highlighted that Master's training in the Scandinavian countries is both a classical philosophical, philosophical for a wide range of specialists, and research, and this mainly concerns such branches as logic, cognitive science, theory of reasoning, philosophy of language. It is explored that philosophical education at the PhD level in this region is aimed primarily at the ability of the graduate to use the tools, different types of innovative skills necessary for effective communication and information management. It is proved that among the possible aspects of modernizing the domestic philosophical education there should be introduction of master's programs with a narrower specialization, as well as more significant introduction of the innovative component in the contents of the PhD preparation.

Keywords: higher philosophical education, Denmark, Sweden, Norway, modernization of philosophical education, bachelor's, master's degree, PhD.